

TÜRKİYE'NİN KALKINMA PLANLARINDA KADIN EĞİTİMİ WOMEN'S EDUCATION IN TURKEY'S DEVELOPMENT PLANS

Gülay SARIÇOBAN

Hacettepe Üniversitesi

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü

gulaysaricoban@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9309-8363

ÖZ

Geliş Tarihi:

16.08.2022

Kabul Tarihi:

12.12.2022

Yayın Tarihi:

30.12.2022

Anahtar Kelimeler

Kalkınma, plan,
eğitim, kadın

Keywords

Development, plan,
education, women

Ülkemizde her hükümetin programları dâhilinde ele aldıkları kalkınma planları daha önce Devlet Planlama Teşkilatı ve Kalkınma Bakanlığı tarafından günümüzde ise T.C Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından beş yıllığına hazırlanmaktadır. Türkiye'de 1963 yılından itibaren günümüze kadar 11 kalkınma planı iktisadi, sosyal, kültürel meselelerin tümünü içine alacak şekilde hazırlanmıştır. Çalışmanın amacı kalkınma planları ekseninde kadınların eğitimi konusunda ne tür çalışmalar yapıldığını ortaya koymak, var olan meselelere dikkat çekmek ve nasıl çözümlenmesi gerektiği konusunda değerlendirmeler yapmaktır. Bu araştırmada nitel veri araştırma tekniklerinden doküman analizi tekniği kullanıldı. Bu doğrultuda öncelikle kalkınma planlarının Türkiye'deki gelişim süreci ve tarihsel perspektif içinde kadınların eğitimi değerlendirildi. Daha sonra 11 kalkınma planı ayrı ayrı incelenerek kadınların eğitimiyle ilgili maddeler analiz edildi. 1963-2023 arasında planlanan toplam 11 adet beş yıllık kalkınma planı çerçevesinde kadınların eğitimi ilgili somut, tutarlı, süreklilik arz eden politikaların maalesef günümüze kadar gerçekleştirilmediği tespit edilmiştir. İncelediğimiz kalkınma planlarında kadınların eğitimi hususu ile ilgili olarak birtakım hedeflerin konulduğunu ancak bu hedeflerin birçoğunun uygulamaya konulmadığını ve günümüze kadar da bu konuda istikrarlı bir politikanın izlenmediği görülmüştür. Çağdaş ve gelişmiş bir toplum olabilmek için erkekler kadar kadınların da eğitim seviyesi yükseltilmelidir.

ABSTRACT

The development plans that are implemented in our country and that each government deals with within their programs were prepared by the State Planning Organization and the Ministry of Development, and today they are prepared by the Presidency of the Strategy and Budget Department of the Republic of Turkey for a period of five years. Since 1963, 11 development plans have been prepared in Turkey to cover all economic, social and cultural issues. The aim of the study is to reveal what kind of work has been done on the education of women in the axis of development plans, to draw attention to existing issues and to make evaluations on how to solve them. In this study, the document analysis technique, one of the qualitative data research techniques, was used. In this direction, first of all, the development process of development plans in Turkey and the education of women in the historical perspective were evaluated. Then, eleven development plans were examined separately and the items related to women's education were analysed. The findings showed that, concrete, consistent and continuous policies regarding women's education have unfortunately not been realized within the framework of a total of eleven five-year development plans planned between 1963-2023. In the development plans we examined, it was seen that some goals were set regarding the education of women, but most of these goals were not realized and a stable policy was not followed in this regard until today. In order to become a modern and developed society, the education level of women as well as men should be increased.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1162999>

Atıf/Cite as: Sarıçoban, G. (2022). Türkiye'nin kalkınma planlarında kadın eğitimi. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(4), 2182-2194.

Giriş

İktisadi ve sosyal alandaki hedeflere ulaşmak için özel sektör ve kamuya yol gösterici nitelik taşıyan her ülkenin kendisine has kalkınma planları vardır (Kızılboğa-Özaslan, & Alıcı, 2014, s.316). Kalkınma planlarının temel hedefi Türk vatandaşlarının mesut ve müreffeh hale gelmesini sağlamak yönünde olmuştur. Kalkınma planları ülkenin gerçeklerine, halkın arzu ve ihtiyaçlarına uygun hazırlanmalıdır. Devletin istikrarlı, devamlı ve hızlı bir kalkınma hedefine ulaşabilmek için tüm imkânlarını kullanması gerekir.

Türkiye’de kalkınma planları hazırlama düşüncesi, 1929 yılında dünyada başlayan ve Türkiye’yi de etkileyen ekonomik kriz sonrası ortaya çıkmıştır. İlk kalkınma planı Sovyetler Birliği tarafından 1933-1937 dönemlerini kapsayacak şekilde hazırlandı. Bu plan 1934 yılından itibaren uygulamaya konuldu ve bu planlı dönemde ekonominin genelinden çok sanayinin kalkınmasına öncelik verildi. Birinci planda ortaya konulan hedeflere ulaşılmasının ardından 1936 yılında ikinci beş yıllık sanayi planı hazırlanarak uygulanmaya başlanmıştır. Bu planlı dönem ise İngiltere’den teknik destek alınmıştır. Birinci ve ikinci sanayi planları savaş koşulları nedeniyle istenilen başarıyı sağlamasa da Türkiye’de sanayinin gelişmesi bakımından önemli bir etki yarattığı düşünülmektedir.

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, Şevket Süreyya Aydemir ve İsmail Hüsrev Tökin’in girişimleriyle “1946 İvedili Sanayi Planı” hazırlanmıştır. Bu planlı dönemde diğerlerinden farklı olarak üretim hedefleri ve tüketim hedefleri bütüncül bir yaklaşımla ele almıştır. Ancak bu bakış açısı ilgi görmemiş ve plan uygulamaya geçmemiştir. (Tekeli ve İlkin, 1981, s.2-3) 1947 yılında hazırlanan kalkınma planı ise daha önceki planlarla karşılaştırıldığında daha kapsamlı olduğu görülmektedir. Bu planda tarım sektörüne daha fazla ağırlık verilmiş ve diğer sektörlerde tarımı destekleyecek şekilde tasarlanmıştır (Tekeli ve İlkin, 1981, s.16-21). 1950’li yıllarda ise yeni bir planlama yapılmadığı bilinmektedir.

27 Mayıs 1960 askeri darbesinden yaklaşık üç ay sonra Eylül 1960’ta Devlet Planlama Teşkilatı kuruldu (Mıhçı, 2014, s.173). 1963-2013 yılları arasında DPT tarafından dokuz kalkınma planı hazırlanmıştır. 2011 yılında Devlet Planlama Teşkilatının yerine Kalkınma Bakanlığı kuruldu ve 10. Kalkınma Planı (2014-2018) bu bakanlık tarafından hazırlandı. 2018 genel seçimlerinden sonra Kalkınma Bakanlığı ile Maliye Bakanlığının Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü birleştirilerek Cumhurbaşkanlığı bünyesinde Strateji ve Bütçe Başkanlığı oluşturuldu ve 11. Kalkınma Planı’nı (2019-2023) hazırladı.

Osmanlı’dan Cumhuriyete Kadınların Eğitimi

Tanzimat’ın ilanından önce Osmanlı’da eğitim kurumları olarak sıbyan mektepleri, Enderun ve Medreseler bulunmaktaydı. Kızlar sadece ilköğretim eğitimi veren sıbyan mekteplerine gidebiliyorlardı ancak bu okullara olan talep oldukça yetersizdi. Yönetici ve aydın kesimin kız çocukları ise Arapça, Farsça, güzel yazı, müzik gibi özel ders alarak eğitimlerini devam ettirmişlerdir (Kurnaz, 1999, s.1).

1839 yılında yayınlanan Tanzimat Fermanı’nın içeriğine bakıldığında eğitimle ilgili bir husus görememekteyiz. Ancak Avrupa’ya resmi görev ya da öğrenim görmek için giden aydınlar, ülkede bulunan azınlık ve yabancı okullar ilköğretim eğitimi önemli ölçüde etkilemiştir (Bilasa, 2015, s. 49). 1847 yılında çıkarılan bir yönetmelikle ilköğretim eğitimi veren sıbyan mekteplerinin süresini 4 yıl olarak belirlemiştir. Bu yönetmeliğin getirdiği en önemli gelişme bu okullarda okumanın yanında ilk kez yazmanın da öğretilmeye başlanmasıdır (Akyüz, 2010, s. 161). 1847 talimatnamesinde kız erkek ayırımı yapılmamıştır. İlköğretimde atılan önemli adımlardan biri de, dönemin sonlarında çıkarılan 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi’dir. Bu nizamnamenin kızlarla ilgili olan 9. maddesi 6 ve 10 yaşları arasındaki kızların okula devamlarını zorunlu kılmaktadır. 15. madde bir bölgede iki sıbyan mektebi var ise bunlardan birinin kızlara, diğerinin erkeklere ayrılacağını, aksi durumda ise kızlar için okullar yapıncaya kadar onların erkek çocuklarla aynı okula gideceklerini, fakat onlarla karışık oturmayacaklarını belirtmektedir. 16. madde ise, kız sıbyan mekteplerinin hocalarının kadın olacağını, fakat kadın öğretmen bulmada sıkıntı çekildiği takdirde, ihtiyacı karşılayacak sayıda öğretmen yetiştirilinceye kadar uzun yıllar öğretmenlik yapmış güvenilir ve deneyimli erkek öğretmenlerin bu okullara tayin edileceğinin altını çizmektedir (Akyüz, 2010, s. 163).

Tanzimat döneminde kadın öğretmenlerin istihdam edildiği ilköğretim düzeyinde ayrıca ev sıbyan mekteplerinin çok sayıda olduğu görülmektedir. Bu okullarda kız öğrencilerin belli seviyede eğitim aldıkları “ev içi” denen bir eğitim ortamı meydana getirmişlerdir (Akyüz, 2010, s. 164). Yine bu dönemde ilk defa kızlar için 1859’da İstanbul’da Cevri Kalfa İnas Rüştiyesi açılmıştır. Bu okula Sultan Ahmet Kız Rüştiyesi de denilmektedir. 1870’lerden itibaren kız rüştiyelerinin taşrada önemli merkezlere yayıldığı görülmektedir (Akyüz, 2010, s.164).

Abdülhamit dönemi sonlarında ülkede 619 Rüştiye mektebi bulunmaktaydı ve bunların 74'ü kızlara aitti (Akyüz, 2010, s. 232). Rüştiyeler genel orta öğretimin en alt düzeyinde yer alan okullardır. Rüştiyeler ilk açıldıklarında iki yıl, daha sonra dört yıl süren bir eğitim hizmeti sunmaktaydı. 1859 yılından itibaren de bu süre altı yıla çıkarılmıştır. 1870 yılında ise ilk kız öğretmen okulu olan Darümuallimat kurulmuştur. Bu okulda kız rüştiyelere öğretmen yetiştirilmiştir (Önder, 2014, s. 143).

1876'da ilan edilen Kanun-i Esasinin 14. maddesinde "Osmanlı efradının kaffesince tahsil-i maarifin birinci mertebesi mecburi olacak ve bunun derecatı nizam-ı mahsus ile tayin kılınacaktır" hükmü ile ilköğretimin zorunlu olduğu bir kez daha tekrar edilmiş ve anayasal zorunluluk haline gelmişti. Böylece kız ve erkek çocuk ayrımı olmaksızın tüm çocuklara eşit eğitim fırsatı hukuken sağlanmış oldu (Erdem, 2018, s.182).

Kızlara ait orta öğretim alanında önemli bir atılım da 1880 yılında açılan İstanbul'da idadi düzeyinde bir okulun açılması olmuştur. Özünde batılı bir bakış açısıyla, Türkçe, yabancı dil dersleri: Fransızca, Almanca, İngilizce, genel kültür dersleri, Müzik, el sanatları ve ev işleri gibi dersleri programına dâhil eden bu okul iki yıl süre eğitim-öğretim faaliyetlerine devam etmiş ancak daha sonra kapatılmıştır (Akyüz, 2010, s.233).

1863 yılında açılan Darülfunun, birçok sebeplerden ötürü farklı yıllarda birkaç kez açılıp kapandı. Son olarak II. Abdülhamit'in isteğiyle 1900 yılında Darülfunun-u Şahane adıyla açıldı. Darülfunun sadece erkek öğrencilere eğitim veriyordu. Ancak Balkan Savaşı'nı takiben bu okulda kız öğrencilere yönelik konferanslar düzenlendi. Bu gelişmenin ardından kız öğrencilere yönelik verilen dersler 12 Eylül 1914'te ayrı bir bina içine alındı (Önder, 2014, s.149). 1921 yılından itibaren kızların Darülfunun'a alınmalarıyla öğretmenlik dışındaki meslekler de de kadınlar görülmeye başlandı (Gündüz, 2018, s. 193).

Meşrutiyet döneminde 1913'te Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-i Muvakkatı (ilköğretim geçici kanunu) çıkarılmıştır. Ancak "geçici" bir kanun olarak çıkarılmasına rağmen birçok maddesi Cumhuriyet döneminde yürürlükte kalmıştır. Bu kanunla ilköğretimin zorunlu ve devlet okullarında parasız olması karar altına alınmıştır (Akyüz, 2010, s.268). Orta öğretim düzeyinde eğitim veren idadilerde olumlu yönde bir takım gelişmeler görülmüştür. 1911 yılında İstanbul'da ilk kız idadisi açılmıştır. Bu okul 1913'te İstanbul İnas Sulta Tanzimat'ın ilanından önce Osmanlı'da eğitim kurumları olarak sıbyan mektepleri, Enderun ve Medreseler bulunmaktaydı. Kızlar sadece ilköğretim eğitimi veren sıbyan mekteplerine gidebiliyorlardı ancak bu okullara olan talep oldukça yetersizdi. Yönetici ve aydın kesimin kız çocukları ise Arapça, Farsça, güzel yazı, müzik gibi özel ders olarak eğitimlerini devam ettirmişlerdir.

1839 yılında yayınlanan Tanzimat Fermanı'nın içeriğine baktığımızda eğitimle ilgili bir husus görememekteyiz. Ancak Avrupa'ya resmi görev ya da öğrenim görmek için giden aydınlar, ülkede bulunan azınlık ve yabancı okullar ilköğretim eğitimi önemli ölçüde etkilemiştir (Bilasa, 2015, s. 49). 1847 yılında çıkarılan bir yönetmelikle ilköğretim eğitimi veren sıbyan mekteplerinin süresini 4 yıl olarak belirlemiştir. Bu yönetmeliğin getirdiği en önemli gelişme bu okullarda okumanın yanında ilk kez yazmanın da öğretilmeye başlanmasıdır (Akyüz, 2010, s. 161). 1847 talimatnamesinde kız erkek ayrımı yapılmamıştır. İlköğretimde atılan önemli adımlardan biri de dönemin sonlarında çıkarılan 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'dir. Bu nizamnamenin kızlarla ilgili olan 9. maddesi 6 ve 10 yaşları arasındaki kızların okula devamlarını zorunlu kılmaktadır. 15. madde bir bölgede iki sıbyan mektebi var ise bunlardan birinin kızlara, diğerinin erkeklere ayrılacağını, aksi durumda ise kızlar için okullar yapılınca kadar onların erkek çocuklarla aynı okula gideceklerini, fakat onlarla karışık oturmayacaklarını belirtmektedir. 16. madde ise, kız sıbyan mekteplerinin hocalarının kadın olacağını, fakat kadın öğretmen bulmada sıkıntı çekildiği takdirde, ihtiyacı karşılayacak sayıda öğretmen yetiştirilinceye kadar uzun yıllar öğretmenlik yapmış güvenilir ve deneyimli erkek öğretmenlerin bu okullara tayin edileceğinin altını çizmektedir (Akyüz, 2010, s. 163).

Tanzimat döneminde kadın öğretmenlerin istihdam edildiği İlköğretim düzeyinde ayrıca ev sıbyan mekteplerinin çok sayıda olduğu görülmektedir. Bu okullarda kız öğrencilerin belli seviyede eğitim aldıkları "ev içi" denen bir eğitim ortamı meydana getirmişlerdir (Akyüz, 2010, s. 164).Yine bu dönemde ilk defa kızlar için 1859'da İstanbul'da Cevri Kalfa İnas Rüştiyesi açılmıştır. Bu okula Sultan Ahmet Kız Rüştiyesi de denilmektedir. 1870'lerden itibaren kız rüştiyelerinin taşrada önemli merkezlere yayıldığı görülmektedir (Akyüz, 2010, s.164). Abdülhamit dönemi sonlarında ülkede 619 Rüştiye mektebi bulunmaktaydı ve bunların 74'ü kızlara aitti (Akyüz, 2010, s. 232). Rüştiyeler genel orta öğretimin en alt düzeyinde yer alan okullardır. Rüştiyeler ilk açıldıklarında iki yıl, daha sonra dört yıl süren bir eğitim hizmeti sunmaktaydı. 1859 yılından itibaren de bu süre altı yıla

çıkarılmıştır. 1870 yılında ise ilk kız öğretmen okulu olan Darümuallimat kurulmuştur. Bu okulda kız rüştiyelere öğretmen yetiştirilmiştir (Önder, 2014, s. 143).

1876'da ilan edilen Kanun-i Esasinin 14. maddesinde "Osmanlı efradının kaffesince tahsil-i maarifin birinci mertebesi mecburi olacak ve bunun derecatı nizam-ı mahsus ile tayin kılınacaktır" hükmü ile ilköğretimin zorunlu olduğu bir kez daha tekrar edilmiş ve anayasal zorunluluk haline gelmişti. Böylece kız ve erkek çocuk ayrımı olmaksızın tüm çocuklara eşit eğitim fırsatı hukuken sağlanmış oldu (Erdem, 2018, s.182).

Kızlara ait orta öğretim alanında önemli bir atılımda 1880 yılında açılan İstanbul'da idadi düzeyinde bir okulun açılması olmuştur. Özünde batılı bir bakış açısıyla, Türkçe, yabancı dil dersleri: Fransızca, Almanca, İngilizce, genel kültür dersleri, Müzik, el sanatları ve ev işleri gibi dersleri programına dâhil eden bu okul iki yıl süre eğitim-öğretim faaliyetlerine devam etmiş ancak daha sonra kapatılmıştır (Akyüz, 2010, s.233).

1863 yılında açılan Darülfunun, birçok sebeplerden ötürü farklı yıllarda birkaç kez açılıp kapandı. Son olarak II. Abdülhamit'in isteğiyle 1900 yılında Darülfunun-u Şahane adıyla açıldı. Darülfunun sadece erkek öğrencilere eğitim veriyordu. Ancak Balkan Savaşı'nı takiben bu okulda kız öğrencilere yönelik konferanslar düzenlendi. Bu gelişmenin ardından kız öğrencilere yönelik verilen dersler 12 Eylül 1914'te ayrı bir bina içine alındı (Önder, 2014, s.149). 1921 yılından itibaren kızların Darülfunun'a alınmalarıyla öğretmenlik dışındaki meslekler de de kadınlar görülmeye başlandı (Gündüz, 2018, s. 193).

Meşrutiyet döneminde 1913'te Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-i Muvakkatı (ilköğretim geçici kanunu) çıkarılmıştır. Ancak "geçici" bir kanun olarak çıkarılmasına rağmen birçok maddesi Cumhuriyet döneminde yürürlükte kalmıştır. Bu kanunla ilköğretimin zorunlu ve devlet okullarında parasız olması karar altına alınmıştır (Akyüz, 2010, s.268). Orta öğretim düzeyinde eğitim veren idadilerde olumlu yönde birtakım gelişmeler görülmüştür. 1911 yılında İstanbul'da ilk kız idadisi açılmıştır. Bu okul 1913'te İstanbul İnas Sultanisi adını alarak açılan ilk kız lisesi olmuştur (Akyüz, 2010, s.273). 1915'te kızlara mahsus bir yükseköğretim kurumu olan İnas Darülfununu açıldı (Akyüz, 2010, s.275). Aynı yıl İnas Sanayi-i Nefise Mektebi açıldı. Bu okulun amacı kadınların güzel sanatlarla ilgisini artırmak ve mevcut İnas sultanilerine kız öğretmen yetiştirmektir (Gündüz, 2018, s.191). Bu olumlu gelişmeler neticesinde 1917'de Tıp Fakültesi'ne kız öğrenci kabulü başladı. Kız öğrenciler derslere peşesiz olarak katılmaya başladılar (Önder, 2014, s. 149).

Kadınlara eğitim imkânı Osmanlı döneminde çok sınırlı bir şekilde verilirken, Tanzimat döneminde belirli bir seviyeye gelmiş, II. Meşrutiyet döneminde ise hızlanmıştır. Tüm bu daha önceki kazanımlar Cumhuriyet Dönemin'deki gelişmelere zemin hazırlamış ve köklü değişikliklere gidilmiştir.

Kadınların eğitimi konusunda Atatürk 1 Mart 1922'de TBMM'de yaptığı bir konuşmada şu cümleyi kurarak bu husustaki net tavrını ortaya koymuştur "Kadınlarımızın da aynı dereceyi tahsilden geçerek yetişmelerine atf-ı ehemmiyet olunacaktır" (Cumbur, 1992, s.259). Bu sözleriyle Atatürk kadınların eğitimine önem verileceğini ve bu konuda hiçbir taviz verilmeyeceğini açıkça beyan etmiştir.

3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ilköğretim devlet okullarında zorunlu ve parasız hale getirilmiştir. Şeriye ve Evkaf Vekâletine ve özel vakıfların bünyesindeki tüm okullar Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. 1925 yılında Üçüncü Heyet-i İlmiye toplantısı gerçekleşti. Bu toplantıda kızların eğitimine ilişkin tek tip okul oluşturulması, kızların eğitimindeki görülen sorunların giderilmesi, kız ve erkek öğrencilerin bir arada eğitim görmeleri ve daha çok üretici eğitim modelinin benimsenmesi gibi hususlar kabul edilmiştir (Çetin, 2003, s.141).

1927 yılından itibaren Kız Enstitüleri açılmıştır. Bu okulların öğretmen ihtiyacını karşılamak için 1934-1935 öğretim yılında Kız Meslek Öğretmen Okulu açıldı. Daha sonraki yıllarda bu okul Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu adını almış, 1982'de Mesleki Teknik Eğitim Fakültesine dönüşmüştür (Duman, 2014, s.66)

Cumhuriyet döneminde kadınların eğitiminde yaygın eğitimden de yararlanılmıştır. 1928 yılında eğitim-öğretim hayatına başlayan Millet Mektepleri yaygın eğitim veren okulların ilk örneklerinden biri olmuştur. Kız Teknik Öğretim, Pratik Kız Sanat Okulları, Köy Kadın Gezici Kursları ve Kız Teknik Olgunlaşma Enstitüleri bünyesinde de yaygın eğitim hizmetleri verilmiştir (Çetin, 2003). Kız sanat okullarının öğretmen ihtiyacını karşılamak için, 1935 yılında sanat okullarındaki öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere Ankara'da Kız Sanat Öğretmen Okulu açıldı. 1938 yılında bu okullarının sayısı 14'e çıktı (Sallan Gül, 2015, s.101).

1973 yılında çıkarılan ve eğitim sisteminin yapısını yeniden düzenleyen Millî Eğitim Temel Kanunu'nda, ilköğretimin süresi 8 yıl olarak düzenlenmiş ve 1997-1998 eğitim-öğretim döneminden itibaren ülke genelinde uygulanmaya başlamıştır. (Önder, 2014, s. 233-234). 2012-2013 eğitim-öğretim döneminde de 4+4+4 sisteminin

uygulanmasıyla zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmıştır. İlk dört ilkokul, ikinci 4+4 ise orta öğretim kurumu şeklinde faaliyet planına alınmıştır. nısı adını alarak açılan ilk kız lisesi olmuştur (Akyüz, 2010, s.273). 1915'te kızlara mahsus bir yükseköğretim kurumu olan İnas Darülfununu açıldı (Akyüz, 2010, s.275). Aynı yıl İnas Sanayi-i Nefise Mektebi açıldı. Bu okulun amacı kadınların güzel sanatlara ilgisini artırmak ve mevcut İnas sultanilerine kız öğretmen yetiştirmektir (Gündüz, 2018, s.191). Bu olumlu gelişmeler neticesinde 1917'de Tıp Fakültesi'ne kız öğrenci kabulü başladı. Kız öğrenciler derslere peşesiz olarak katılmaya başladılar (Önder, 2014, s. 149).

Kadınlara eğitim imkânı Osmanlı döneminde çok sınırlı bir şekilde verilirken, Tanzimat döneminde belirli bir seviyeye gelmiş, II. Meşrutiyet döneminde ise hızlanmıştır. Tüm bu daha önceki kazanımlar Cumhuriyet Dönemin'deki gelişmelere zemin hazırlamış ve köklü değişikliklere gidilmiştir.

Kadınların eğitimi konusunda Atatürk 1 Mart 1922'de TBMM'de yaptığı bir konuşmada şu cümleyi kurarak bu husustaki net tavrını ortaya koymuştur "Kadınlarımızın da aynı dereceyi tahsilden geçerek yetişmelerine atf-i ehemmiyet olunacaktır" (Cumbur, 1992, s.259). Bu sözleriyle Atatürk kadınların eğitimine önem verileceğini ve bu konuda hiçbir taviz verilmeyeceğini açıkça beyan etmiştir.

3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ilköğretim devlet okullarında zorunlu ve parasız hale getirilmiştir. Şeriye ve Evkaf Vekâletine ve özel vakıfların bünyesindeki tüm okullar Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. 1925 yılında Üçüncü Heyet-i İlmiye toplantısı gerçekleşti. Bu toplantıda kızların eğitimine ilişkin tek tip okul oluşturulması, kızların eğitimindeki görülen sorunların giderilmesi, kız ve erkek öğrencilerin bir arada eğitim görmeleri ve daha çok üretici eğitim modelinin benimsenmesi gibi hususlar kabul edilmiştir (Çetin, 2003, s.141).

1927 yılından itibaren Kız Enstitüleri açılmıştır. Bu okulların öğretmen ihtiyacını karşılamak için 1934-1935 öğretim yılında Kız Meslek Öğretmen Okulu açıldı. Daha sonraki yıllarda bu okul Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu adını almış, 1982'de Mesleki Teknik Eğitim Fakültesine dönüşmüştür (Duman, 2014, s.66)

Cumhuriyet döneminde kadınların eğitiminde yaygın eğitimden de yararlanılmıştır. 1928 yılında eğitim-öğretim hayatına başlayan Millet Mektepleri yaygın eğitim veren okulların ilk örneklerinden biri olmuştur. Kız Teknik Öğretim, Pratik Kız Sanat Okulları, Köy Kadın Gezici Kursları ve Kız Teknik Olgunlaşma Enstitüleri bünyesinde de yaygın eğitim hizmetleri verilmiştir (Çetin, 2003). Kız sanat okullarının öğretmen ihtiyacını karşılamak için, 1935 yılında sanat okullarındaki öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere Ankara'da Kız Sanat Öğretmen Okulu açıldı. 1938 yılında bu okullarının sayısı 14'e çıktı (Sallan Gül, 2015, s.101).

1973 yılında çıkarılan ve eğitim sisteminin yapısını yeniden düzenleyen Millî Eğitim Temel Kanunu'nda, ilköğretimin süresi 8 yıl olarak düzenlenmiş ve 1997-1998 eğitim-öğretim döneminden itibaren ülke genelinde uygulanmaya başlamıştır. (Önder, 2014, s. 233-234). 2012-2013 eğitim-öğretim döneminde de 4+4+4 sisteminin uygulanmasıyla zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmıştır. İlk dört ilkokul, ikinci 4+4 ise orta öğretim kurumu şeklinde faaliyet planına alınmıştır.

Kalkınma Planları (1963-2023)

Tanzimat'ın ilanından önce Osmanlı'da eğitim kurumları olarak sıbyan mektepleri, Enderun ve Medreseler bulunmaktaydı. Kızlar sadece ilköğretim eğitimi veren sıbyan mekteplerine gidebiliyorlardı ancak bu okullara olan talep oldukça yetersizdi. Yönetici ve aydın kesimin kız çocukları ise Arapça, Farsça, güzel yazı, müzik gibi özel ders alarak eğitimlerini devam ettirmişlerdir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

Kızların eğitiminde özellikle Kız Teknik Öğretim Kurumlarının önemli olduğu vurgusu yapılmıştır. Türkiye'de bütün kademelerdeki eğitimin kadın erkek ayrımı yapılmaksızın eşit bir şekilde devam ettiği, ancak Kız Teknik Öğretimin ayrıca değerlendirilmesi gerektiği ifade edilerek bu kapsamda yapılması gerekenler şu şekilde sıralanmıştır:

1-Kız teknik öğretimde kadını, bir ev kadını olarak değerlendiren ve geliştirmeyi amaç edinen çalışmaların özellikle kadının eğitim imkânlarından yoksun olduğu geri kalmış bölgelerde Kız Teknik Öğretim kurumları yoğunlaştırılmalıdır.

2- Kız teknik öğretimde, kadınları yapılarına uygun mesleklere hazırlamak için öğretim programları, öğretim dalları ve okul alt yapıları bu yönde geliştirilmeli ve değiştirilmelidir (DBT, 1963, s.460-461).

Birinci beş yıllık kalkınma planında kız enstitülerinin temel hedefi kız öğrencileri iyi bir ev kadını olarak yetiştirmek ve kadınlar için uygun görülen mesleklere hazırlanmalarına yardımcı olmaktır (DPT, 1972, s.750). Ancak, kız teknik öğretimden beklenen işlevsel eğitim gerçekleşmemiştir. Mezunlarından %24'ü yükseköğretime devam etmiştir. Ayrıca, bu grubun %30'u iş hayatına başlamış ve maalesef %41'nin ise meslekî bir iş yapmadığı tespit edilmiştir (DPT,1963 s.161).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

Bu planda kadınların eğitimi ile ilgili çalışmalara özellikle ağırlık verileceği, ülkenin dört bir tarafında yaygınlaşması için, bu konuda ilgili bakanlıklar, kamu kuruluşları, kamu yararına çalışan sivil toplum kuruluşları ve gönüllü diğer kuruluşların yardımı ile MEB tarafından kadın eğitimine yönelik bir kampanya yürütüleceği belirtilmiştir. Böylece Türk kadınının toplum hayatında gereken yerinin alınmasına ve statü kazanmasına yardımcı olacak özel kadın eğitim programlarının uygulanması doğrultusunda gereken tüm tedbirlerin alınacağına işaret edilmiştir (DPT, 1968, s.180).

Bu planda kadın eğitimi konusuna önem verildiği kız teknik öğretimde, kız öğrencileri iş hayatının bir parçası haline getirmek asıl hedef olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda söz konusu bu okulları buldukları çevrelerine faydalı çalışmalar yapan eğitim kurumları durumuna getirmek için çalışmaların başlandığı ifade edilmiştir (DPT, 1968, s.161). Kız enstitülerinin öğretim programı ve okul öncesi eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi, iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla çocuk yuvalarının açılması öngörülmüştür (DPT, 1968, s.164). Ayrıca bu okullarda öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetlerinde üretime etkin bir şekilde katılabilmeleri sağlamak amacıyla döner sermaye gelirlerinin artırılması, yaz ve bitirme staj çalışmalarının başlatılması, öğrencilerin gruplar halinde çevrede eğitim faaliyetlerinde bulunmaları vurgulanmıştır. Buna ilaveten anneleri kız enstitülerinde çalışan, ana eğitiminden yoksun çocuklar için kreş imkânı sağlanacağı ifade edilmiştir. Diğer taraftan mesleğe yönelik kız öğretmen okulları ve sekreterlik okullarının kız teknik öğretimin ilkeleri içinde tasarlanıp geliştirileceği belirtilmiştir.

Türk kadınının toplum içerisindeki statüsünü artırmayı amaçlayan yaygın eğitim programları hazırlanması ilke olarak kabul görmüştür. Bu çerçevede “Ev kadını ve anne olarak” kadın eğitim programlarının geliştirilmesi ve böylece ev kadınlığı ve annelik bilgilerinin geniş kitlelere ulaştırılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda bölge okullarından istifade edileceği, köy kadınları gezici kurslarının MEB bünyesine alınarak kız teknik öğretim kurumlarından destek alınacağı söylenmiştir. Bir çeşit yaygın eğitim statüsünde olan Akşam Kız Sanat Okulları'nın mevcut programlarının revize edilmesi amaçlanmıştır (DBT, 1968, s.180).

Kırsal bölgelerdeki genç kız ve kadınlara ev ekonomisi ve sağlıkla ilgili bilgileri kazandırmak amacıyla yaygın eğitim yapan kuruluşlarla iş birliği yapılarak, buldukları çevrenin koşul ve gereksinimlerine uygun yaygın eğitim programlarının uygulanması hedeflenmiştir. Bu programlarda ayrıca bu bölgelerde yaşayanların üretici faaliyetlerini geliştirmek ve yaşam standartlarının artırılmasına yönelik eğitimin verileceği de ifade edilmiştir.

Birinci kalkınma planında amaçlandığı gibi ikinci plan döneminde de kız enstitülerinin öğretim programlarında üretim sistemi ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmalara devam edilmesi planlanmıştır. Ancak yeterli derecede başarılı olamamıştır. Kız sanat ortaokullarının da diğer meslek okullarının gerisinde kaldığı görülmüştür (DBT, 1968, s.750).

Kız enstitülerindeki öğretmenlerin nitelik olarak yetersiz oluşları ve eğitim programlarının üretim sisteminin gerekliliklerinden uzak olması köy enstitüsü öğrencilerinin işlevsel bir eğitim görmelerini kısıtlamıştır. Diğer taraftan “Giyim Programı” mezunlarının daha donanımlı mezun olmaları ise dikkat çekicidir. Ancak bu durum “Konfeksiyon Programı”nda sınırlı kalmıştır. Köy enstitülerinin kayıtlarında ise ilk kayıt ve mezun sayılarında yıldan yıla artış gözlenmiştir. Fakat bazen de düşüşler kaydedilmiştir. Dolayısıyla, istikrarlı bir gelişim görülmemiştir. 1963-1964 öğretim yılında 103 olan köy enstitülerinin sayısı 1971-1972 öğretim yılında %43,6 oranında devamlı bir artışla 148'e yükselmiştir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

Kız enstitülerinin kız meslek liselerine dönüştürülmesi amaçlanmıştır. Böylece bu okullarda öğrenciler ev kadınlığı ve annelik bilgilerinin yanı sıra çağdaş mesleklere yönelebilecekti. Kız meslek liselerinin geleneksel meslek dallarının yanında modern koşullara uygun meslek dallarını da bünyesine alması uygun görüldü (DPT,1972, s.759).

Gezici Köy Kadın Kurslarında yürütülen çalışmaların pratik tarım ve kız sanat okulları ile uyumlu bir biçimde sürdürmeleri planlanmıştır. Bu kurslarda, bu bölge halkının kültür seviyesinin yükseltecek sosyal, ekonomik ve kültürel konulara ilişkin programların hazırlanması, hayata geçirilmesi hedefler arasında yer almıştır. Bu kursların, özellikle kırsal bölgelerde yaşayan kadınların değişen koşullara uyumunu sağlayacak biçimde geliştirilmesi amaçlanmıştır (DPT, 1972, s.779)

Kadınların eğitime yönelmesini sağlamak amacıyla özellikle Pratik Kız Sanat Okullarına ağırlık verileceği belirtilmiştir. Bu okullarda ağırlıklı olarak genel kültür ve mesleki beceri kazandırma gibi işlevsel program hazırlanması, uygulanması ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca, kadınlara beslenme, çocuk bakımı gibi çeşitli konularda eğitimler verilecektir. Pratik Kız Sanat Okullarının programları kadınların her türlü gereksinimlerini karşılamak üzere çeşitli eğitim faaliyetlerini kapsaması öngörülmüştür (DPT,1972, s.779).

Genel olarak bu planlı dönemde, kadın eğitiminin yaygınlaştırılması amaçlanmış ve kadının tarım dışı faaliyetlerde çalışmasına imkân sağlayacak iş olanaklarının artırılmasına yönelik çalışmalarda bulunulmuştur.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

Teknik Liselerin yeniden yapılandırılması düşünülmüş ve bu maksatla, endüstrinin ihtiyaç duyduğu alanlara yönelik programların yapılması, üretim sürecinin orta düzey insan gücü gereksinimine cevap verecek şekilde planlanması ve bu okullarda hem kız hem erkek öğrenci yetiştirilmesi amaçlanmıştır.

Bu planın temel amacı Kız Meslek Liselerinde, yürütülmekte olan geleneksel programların yaygın eğitim programları bünyesine alınması ve üretime yönelik olarak yeniden düzenlenmesi sağlanacaktır (DPT, 1979, s.457).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

Bu dönemde, ülkemizde yaşanan sanayileşme çalışmaları neticesinde finans sektöründe ve sosyal hayattaki gelişmeler sayesinde kadınların etkin olarak iş hayatına katılmaları sağlanmıştır. Özellikle büyük kentlerde kadınların iş hayatında yer almaları okul öncesi çocukların güvenli bir ortamda bakımları ve yetiştirilmelerini zorunlu kılmış ve bunun sonucunda çocuklarımız için kreş ve gündüz bakımevlerine olan ihtiyaç artmıştır. Bu bağlamda kreş ve gündüz bakımevlerinin mevcut kapasite ve hizmet veriminin artırılması, nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesi karar altına alınmıştır (DPT, 1984, s.156).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

Kadının eğitimi konusundaki sorunların devam ettiği ve bu sorunların giderilmesine yönelik tedbirlerin alınacağı ifade edilmiştir. Özellikle ailenin önemine vurgu yapılarak, kadının ve çocuğun korunmasına ve eğitilmesine dikkat çekilmiştir (DPT, 1989, s.3). Kadınların eğitim imkânlarının artırılması ve mesleki eğitim olanaklarından daha fazla istifade etmeleri için tarım dışı sektörlerde istihdamın yaygınlaştırılması amacıyla gerekli koşulların oluşturulması hedeflenmiştir (DPT, 1989, s.287).

Mesleki ve Teknik eğitimde Endüstri Meslek Liseleri ile Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerine gereken önem verilerek, Kız Meslek Liseleri daha işlevsel hale getirilecektir (DPT, 1989, s.292).

Sosyal ve ekonomik kalkınmanın getirilerinden kadınların daha fazla istifade etmelerini sağlamak üzere eğitim, istihdam ve sağlık olanaklarının çoğaltılması ön plana çıkarılarak, kadının sosyal hayattaki statüsünün her açıdan iyileştirilmesine yönelik gerekli önlemlerin alınacağı söylenmiştir (DPT,1989, s.353).

Kadınların iş hayatına aktif olarak katılmalarını sağlamak için meslek edindirme ve beceri kazandırma çalışmalarına ağırlık verilecektir. Bu amaçla özel programlar ve projeler geliştirileceği planlanmıştır (DPT, 1989, s. 354).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)

Toplumsal eşitlik ilkesi çerçevesinde kadınların toplumsal yaşamın her alanında yer almaları esas alınmıştır. Sosyal refahın artırılması ve kadınlarında bu refah seviyesinden daha fazla yararlanabilmesi için kız çocuklarının ve kadınların eğitimi önem arz etmektedir (DPT, 1995, s.38). Çünkü okul öncesi eğitimde yeterli gelişme sağlanamamıştır. Büyük çoğunluğu kız çocuğu olan 1.4 milyon çocuğun ilkökul sonrası eğitimden yoksun bırakılmıştır (DPT, 1995, s.38). Nüfusun eğitim düzeyindeki yetersizlikler ise devam etmektedir. 1990 yılı itibarıyla 6 yaş ve üstü kadınların %28'i okuma-yazma bilmemektedir. Okur-yazar kadın nüfusun %81,6'sı ilkökul mezunudur. Ortaokul ve dengi okul mezunu kadın oranı %7,6 seviyesindedir. Lise ve dengi okul mezunu kadınların oranı %8,3 ve yükseköğretim mezunu olan kadınların oranı ise % 2,6'dır (DPT, 1995, s.12).

Bu planda önemli görülen hususlar içerisinde kadınların eğitimi, sağlık, istihdam ve sosyal güvenlik konularının iyileştirilmesi, kadın-erkek eşitliğinin önündeki engellerin ortadan kaldırılması, kadının toplum içerisindeki konumunun yükseltilmesi gibi konular yer almaktadır (DPT,1995, s.35).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)

Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde kadınların bilgi ve becerilerini geliştirmek için açılan kurslara ivme kazandırılması amaçlanmıştır (DPT, 2000 s.64). Kadın okur-yazarlığını artırmak için projeler geliştirilecektir. Kadınların eğitime etkin bir şekilde katılabilmeleri ve toplumun ön yargılarından uzaklaştırılması için örgün ve yaygın eğitim yanında yazılı ve görsel iletişim araçlarından faydalanılacağı belirtilmiştir (DPT,2000, s.94).

Kadınların etkinlik alanlarını artıracak, toplum içindeki konumlarını güçlendirecek, eşit fırsat ve imkânlardan yararlanmalarını sağlamak için eğitim seviyelerini yükseltilecek çalışmalar yapılacaktır. Böylece, kadınların kalkınma sürecine, iş hayatına ve karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımı sağlanmış olacaktır (DPT, 2000 s.224).

İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından İstihdam Eğitim Projesi çerçevesinde kadınların istihdam olanakları araştırılmış ve beceri kazandırma kursları düzenlenmiştir (DPT, 2000, s.93).

1999 yılı itibarıyla kadınların okur-yazar oranı %77,4'dür. Kentlerde bu oran %82,2 iken kırsal kesimde %67,8'dir. 1997-1998 eğitim- öğretim yılından başlayarak temel eğitimde zorunlu sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçilmesi, kadınların eğitim seviyesinin yükseltilmesi açısından önemli olduğu ifade edilmiştir (DPT,2000, s.93).

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)

2000-2004 yılları arasında kadın okur-yazarlık oranı %76,2'den %80,6'ya çıkmıştır. Ancak bu artış erkek okur-yazarlık oranının gerisinde kalmıştır. Diğer taraftan, AB ülkeleriyle karşılaştırıldığında, kadınların karar alma sürecine katılımı yetersiz kalmıştır. Bu durum 2002 seçimlerinde açıkça görülmüştür. Kadınların parlamentoda temsil oranı yaklaşık olarak %4,4 seviyesinde tespit edilmiştir (DPT, 2006, s.51).

Bu planlı dönemde özellikle kırsal kesimde yaşayan kız çocuklarının eğitim ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli desteklerin verileceği ve eğitime erişimlerinin kolaylaştırılması amaçlanmıştır. Kadınların sosyal ve ekonomik hayata katılmalarını daha fazla artırmak için mesleki eğitime önem verileceği söylenmiştir. Ayrıca İlköğretimde okul terklerini azaltmak amacıyla, ilk olarak kırsal kesimde kız çocuklarının eğitimine yönelik gerekli tedbirlerin alınacağı ve ortaöğretime geçişteki sayının artırılması planlanmıştır (DPT, 2006, 91-94).

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018)

Daha önceki dönemlerin genel bir değerlendirmesi yapılarak eğitimde nitelik ve niceliğin artırılması hedeflenmiştir. Netice olarak eğitimin her kademesinde okullaşma oranlarında artış sağlanmış ve derslik başına düşen öğrenci sayısında kayda değer azalma görülmüştür. Taşınabilir eğitim sistemi ile kız çocukları ile maddi durumu iyi olmayan öğrencilerin eğitimlerine devamı sağlanmıştır. Diğer taraftan zorunlu eğitim süresi uzatılarak ortaöğretim sistemi yeniden yapılandırılmıştır. Öğretmenlerin hizmet içi eğitimleri nicel ve nitel olarak güçlendirilmiştir. Durum böyle iken, Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) sonuçlarına göre ülkemiz okul öncesi eğitim ve ortaöğretime erişimde ve başarı performansında uluslararası ortalamaların altında kalmıştır (KB, 2013 s.25).

Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve eğitim hizmetlerinin olumlu yönde geliştirilmesi için çalışmalar planlanmıştır. Bu planlar içerisinde ücretsiz ders kitabı temini, şartlı eğitim yardımları, taşınabilir eğitim gibi uygulamalar göze çarpmaktadır. Bunlara ilaveten öğretmenlerin istihdamı ve hizmet içi eğitimlerinin iyileştirilmesi ve artırılması, eğitime ayrılan kamu kaynağının arzu edilen düzeye çıkarılması, FATİH Projesinin başlatılması, 12 yıllık kademeli zorunlu eğitim sistemine geçilmesi ve müfredatın bu doğrultuda yenilenmesi planlanmıştır (KB, 2013, s.31).

Bu dönemde planlanan faaliyetler:

1-Öncelikle engelliler ve kız çocukları olmak üzere ilk ve orta öğretimde tüm çocukların okula erişimi sağlanacak, sınıf tekrarı ve okul terki azaltılacaktır (KB, 2013 s.33).

2-Diğer taraftan çocukların yoksulluktan kaynaklanan yoksunlukları giderilecektir. Erken çocukluk gelişimi desteklenecektir. Kız çocuklarının okullaşma ve okula devam oranlarının yükseltilecek ve eğitimde ve istihdamda olmayan gençlerin ekonomik ve toplumsal hayata katılımları sağlanacaktır (KB, 2013, s.45).

3-Kadınların karar alma süreçlerinde etkin olarak yer almaları, istihdamlarının artırılması, eğitim ve beceri düzeylerinin yükseltilmesi hedeflenmiştir (KB, 2013, s.44).

Ayrıca, ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişimini etkileyecek en önemli faktörlerden birinin, Kadınların özellikle eğitim aracılığı ile iş hayatına ve sosyal yaşama katılım seviyesinin yükselmesiyle mümkün olabileceği vurgusu yapılmıştır (KB, 2013, s.10).

Onuncu Kalkınma Planı döneminde eğitimde beşerî ve fiziki altyapı iyileştirilmiş, öğretmen sayıları artırılmış, başta kız çocukları ve dezavantajlı öğrenciler olmak üzere eğitimin tüm kademelerinde okullaşma oranlarında artış sağlanmış ve derslik başına düşen öğrenci sayısı önemli ölçüde azaltılmıştır (SBB,2019, s.22).

On Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2019-2023)

Bu dönemde, güçlü bir toplum olabilmek için kadınlar güçlenmelidir anlayışıyla hareket edilmiştir. Bu kapsamda, kız çocukları ile kadınların eğitime önem verilmiştir. Kız çocukları ve kadınların sosyal ve ekonomik hayata katılım oranlarının daha üst seviyeye çıkarılması ve eğitim ve öğretim sürecinde kaynaklara erişimin kolaylaştırılması kalkınma planına alınmıştır. Daha da önemlisi kadının toplum içindeki yerinin ve statüsünün iyileştirilmesi için farkındalığın artırılması için ne gerekiyorsa yapılacağı ifade edilmiş (SBB, 2019, s.134) ve bunlar aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. İşgücü piyasasının değişen ihtiyaçları çerçevesinde yeni gelişen meslek alanları göz önünde bulundurularak kız çocuklarının fen, teknoloji, mühendislik, matematik alanlarındaki mesleklere yönlendirilmesi için çalışmalar yürütülecektir.
2. Kız çocukları ile kadınların eğitimin tüm kademelerine tam erişimleri ve etkin katılımları sağlanacaktır.
3. Kadınların ve kız çocuklarının eğitimin tüm kademelerinde kayıt, devam ve tamamlama oranları artırılabilecektir.
4. Başta kadın ve genç çiftçilere yönelik olmak üzere, üretim maliyetlerinin düşürülmesi, teknoloji kullanımı, kaliteli ve sağlıklı ürün üretimi konularında eğitim verilecek, yayım ve sertifika programları ile tarımsal becerinin geliştirilmesine yönelik kurslar düzenlenecektir.
5. Japonya örneği incelenerek sadece kadın öğrencilerin kabul edildiği kadın üniversiteleri kurulacaktır.
6. İşgücü piyasasında kadın istihdamını artıracak şekilde kadınların özellikle kodlama, yazılım gibi teknoloji üretimi alanlarında mesleki eğitim ve beceri gelişimi fırsatları güçlendirilecektir.
7. Kadınların internet sitesi, portal, aplikasyon gibi dijital ortamlardaki ekonomik faaliyetlerinin geliştirilmesini hedefleyen mekanizmalar oluşturulacak ve kadın girişimcilerin e-ticarette güçlenmelerini sağlamaya yönelik eğitim programları ve seminerler düzenlenecektir.
8. Medyada kadın temsili iyileştirilecek ve kadınların medya okuryazarlığının artırılması sağlanacaktır.
9. Medya alanında düzenleyici veya denetleyici kamu kuruluş personeline yönelik medyada kadın temsili konusunda farkındalık eğitim programları düzenlenecektir.
10. Üniversitelerin lisans ve lisansüstü programlarında medyada kadın temsili vb. konularına yer verilecektir.
11. Kırsal toplumun beşerî sermayesinin geliştirilmesi için aile işletmelerine yönelik çiftçi eğitimi ve tarım danışmanlığı konularındaki faaliyetler güçlendirilecek, kadın ve genç girişimciler başta olmak üzere yetişkin nüfusun yaygın eğitim kurslarına erişimi sağlanacak, Mesleki eğitim programları katma değeri yüksek yerel ürünler esas alınarak programlanacaktır.
12. Kırsal alanda yaşayan kadın ve genç çiftçiler tarımsal eğitim-yayım faaliyetleri, kırsal destek projeleri ve tarımdaki iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinde öncelikli olarak desteklenecektir (SBB, 2019, s.151)

Aşağıdaki tabloda 2023 hedefleri görülmektedir.

Tablo 1. 2018 yılı verileri TÜİK Toplumsal Yapı ve Cinsiyet İstatistikleri, 2023 verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir (SBB, 2011, s.15).

Kadın / Hedefler	2018	2023
	%	%
Okullaşma Oranı, Kadın (ilkokul)	91,6	100
Okullaşma Oranı, Kadın (ortaöğretim)	83,4	100
Okullaşma Oranı, Kadın (yükseköğrenim)	47,4	60
Kadın İstihdam Oranı	29,4	39
İşgücüne Katılım Oranı, Kadın	34,2	38,5
Parlamentodaki Kadın Temsil Oranı	17,3	20
Kendi Hesabına Çalışanlar İçindeki Kadın Oranı	17,8	20
İşveren Olarak Çalışanlar İçindeki Kadın Oranı	8,7	10

Sonuç ve Öneriler

Birinci planlı dönemde kız teknik eğitimin daha işlevsel hale gelmesi amaçlanmış ancak başarılı olunamamıştır. Bu dönemde başlatılan ve ikinci planlı dönemde devam eden kız enstitülerinin eğitim programlarının üretim sistemi ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesi çalışmaları sınırlı ölçüde başarılı olmuştur. Kız enstitülerindeki programlarının ve öğretmenlerinin nitelik yetersizliği bu okulların başarı oranını düşürmektedir.

İkinci planda yaygın eğitim yoluyla kadınların eğitilmesi ev kadınlığı ve annelik bilgilerinin geniş kitlelere ulaştırılması planlanmış fakat bu çalışmalardan tam bir verim alınamamıştır.

Üçüncü planlı dönemde Kız Enstitüleri Kız Meslek Liselerine dönüştürülmüştür. Gezici Köy Kadın Kursları yaygınlaştırılmış ve kadının tarım dışı faaliyetlerde çalışabileceği iş imkânlarının artırılmasına yönelik girişimlerde bulunulmuştur.

Dördüncü planlı dönemde ilk iki planlı dönemde amaçlanan kız meslek liselerini programlarının yenilenmesi gerekliliği bu planlı dönemde de masaya yatırılmış, ancak dönemin sonunda bir ilerleme kaydedilemediği görülmektedir.

Beşinci planlı dönemde kadın eğitiminden ziyade kadınların çalışma hayatına daha aktif katılmalarından dolayı, çocuklarının bakımı için kreş ve gündüz bakım evlerinin nitelik ve nicelik olarak artırılmasına yönelik adımlar atılmıştır.

Altıncı planlı döneme gelindiğinde hala kadın eğitimi ilgili sorunlar devam etmektedir. Bu planlı dönemde mevcut sorunların ivedilikle çözümlenmesi için birtakım çalışmalar yapılmış ancak göze çarpan bir gelişme olmamıştır. Gerek kadının toplum içindeki statüsünü artıracı çalışmalarda gerekse Kız Meslek Liselerinin daha nitelikli hale getirilmesi konularındaki çalışmalar çok yetersiz kalmıştır.

Yedinci planlı dönemde toplumsal cinsiyet eşitliğine vurgu yapılması önemlidir. 1990'lı yıllarda Kadınların %28'si okuma yazma bilmemekte, %8,3'ü lise ve dengi okul mezunu, %2,6'sı ise yüksekokul mezunudur. Dolayısıyla bu oranlara bakarak kadınların erkeklerin çok gerisinde kaldığını söyleyebiliriz. Bu dönemde kadın eğitime daha fazla önem verilmiş ve kadın erkek eşitliğinde ilerleme sağlamıştır. Nitekim 1999 yılında kadınların okur-yazar oranı %77,5'e çıkmıştır. Ayrıca 1997-1998 eğitim-öğretim döneminde sekiz yıllık zorunlu kesintisiz eğitime geçilmesi kadınların eğitim seviyesinin yükseltilmesi açısından önemli bir adım olmuştur.

Sekizinci planlı dönemde kadınların okur -yazar oranı %80,6'ya yükselmesine rağmen erkek okur- yazar oranının gerisinde kalmıştır. Ayrıca kadınların karar alma mekanizmalarında yer almaları çok sınırlı kalmıştır. Nitekim 2002 seçimlerinde kadınların parlamentoda temsil oranı yaklaşık %4,4'tür.

Dokuzuncu planlı dönemde 2012 yılında 12 yıllık (4+4+4) zorunlu eğitime geçilmiştir. Eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak için başlatılan Fatih projesi ise başarıya ulaşamamıştır.

On birinci kalkınma planı döneminde daha güçlü bir toplum olabilmenin ön şartı olarak kadınların güçlenmesi öngörülmüş ve bu doğrultuda birtakım hedefler belirlenmiştir. Kız çocuklarının yeni teknoloji alanlarına (fen, teknoloji, mühendislik vb.) yönlendirilmesi amaçlanmıştır. Ancak bugün baktığımızda bu alanlarda eğitim gören

kız öğrenci sayısının erkek öğrenci sayısının çok altında olduğunu görmekteyiz. Kadın üniversitelerinin açılması planlanmış fakat henüz bu konuda bir çalışma yapılmamıştır. Ancak 2022 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında bu konuyla ilgili çalışmaların başlatılacağı ifade edilmiştir. Fakat kadın üniversitelerinin açılması cinsiyet ayrımcılığını hiç şüphesiz daha da artıracaktır. Ayrıca kadın medya okuryazarlığının artırılması, medyada kadın temsili konusunda farkındalık eğitim programlarının düzenlenmesi, kadınların tarımsal becerilerini geliştirmeye yönelik kurslar verilmesi öngörülmektedir. Fakat bu planlı dönem 2023'te tamamlanacağı için bu tarihten sonraki verilere bakarak dönemi değerlendirmemiz daha doğru olacaktır.

Buraya kadar yaptığımız değerlendirmeler ışığında 1963-2023 arasında planlanan toplam 11 adet beş yıllık kalkınma planında kadınların eğitimi ilgili somut, tutarlı, süreklilik arz eden politikaların maalesef günümüze kadar gerçekleştirilmediğini tespit ettik. Bu mesele ile ilgi bundan sonraki yapılacak beş yıllık kalkınma planlarında öncelikli olarak aşağıda belirttiğimiz hususların dikkate alınması konunun hassasiyeti bakımından önemlidir.

- 1) Cinsiyet eşitsizliği ortadan kaldırılmalıdır.
- 2) Okul ve derslik sayısı artırılmalıdır. Gerekirse özel sektörden destek alınmalıdır.
- 3) Kız meslek liselerinin programları yeniden gözden geçirilmeli ve çağın gereklerine uygun ve üretim sektörünün ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yeniden planlanmalıdır. Bu okulların ihtiyaç duyduğu nitelikli öğretmen ihtiyacı karşılanmalıdır.
- 4) Kız çocuklarının okula devam oranları artırılmalıdır. Bugün kız çocuklarının büyük çoğunluğu zamanlarını evde ev işi yaparak geçirmektedir. Bu gerçekten hareketle ailelerin kız çocuklarını okula göndermeleri yönünde eğitim verilmeli ve inka çalışmaları yapılmalıdır.
- 5) Zorunlu kesintisiz eğitim devam ettirilmeli ancak sakıncalı tarafları yeniden gözden geçirilmelidir.
- 6) Medya organları aracılığıyla kamu bilincini artırıcı çalışmalar yapılmalıdır.
- 7) Düşük gelirli ailelere eğitim giderlerini karşılamaları için maddi destek sağlanmalıdır.
- 8) Yaygın eğitim programları geliştirilmeli, eğitici kurs sayısı artırılmalı ve daha nitelikli hale getirilmelidir.
- 9) Kadınların eğitimi meselesi siyasi politika aracı haline getirilmeden ele alınmalı ve konunun uzmanlarından yararlanılmalıdır.

Sonuç olarak, güçlü ve refah seviyesi yüksek bir toplum olabilmenin en önemli şartı kadın-erkek ayrımı gözetmeksizin herkese eşit eğitim imkânı verebilmektir. Kaldı ki içinde bulunduğumuz çağda, 21.yy'da toplum içinde eğitilmiş kadın oranı ne kadar fazla ise o toplum daha kalkınmış kabul edilmektedir. Bu bağlamda kadınların eğitimiyle ilgili Atatürk'ün şu sözleri çok dikkat çekicidir: "Bir sosyal toplum bir organı faaliyette bulunurken, diğer organı çalışmazsa o toplum felçlidir. Bugünün ihtiyaçlarından biri, kadınlarımızın her yönden yükselmesini sağlamaktır. Binaenaleyh, kadınlarımız da ilimci ve fenci olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğretim kademelerinden geçeceklerdir. Sonra, kadınlar hayatta da erkeklerle beraber yürüyecek, birbirinin yardımcısı ve destekleyicisi olacaklardır" (Göksel, 1985, s.956).

Kaynakça

- Akyüz, Y. (2010). *Türk eğitim tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2010)*. Pegem Akademi.
- Bilasa, P. (2015). *Türkiye'de ilköğretimin tarihsel gelişimi (1970-2010)*. Pegem Akademi.
- Cumbur, M. (1992). Atatürk döneminde kadın eğitimi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 8(23).
- Çetin, F. (2003). Cumhuriyet döneminde kadın eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, (160), 140-153.
- Duman, T. (2014). Mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının kuruluşu, gelişimi ve kapatılmaları. *Journal of Research in Education and Society*, 1(1), 65-92.
- Erdem, Y. T. (2018). *Türk eğitim tarihinde kadın, çocuk ve aile eğitimi. Kronolojik ve tematik Türk eğitim tarihi*. M. Gündüz (Ed.). İdeal Kültür Yayıncılık.
- Göksel, B. (1985). Atatürk'ün eğitim konusundaki görüşleri ve Misak-ı Maarif. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 1(13), 956.

- Kızılböğe-Özaslan, R. ve Alıcı, O. V. (2014). Kalkınma planlarında yerel yönetimler ve yapılan reformlar çerçevesinde mukayesesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26), 315-342.
- Kurnaz, Ş. (1999). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e kadınların eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, (160), 143(14), 1-26.
- Mıhçı, H. (2014). Göreli geri kalmışlıktan kurtulma hamlesi ve Türkiye'de planlı kalkınma deneyimi. *Mülkiye Dergisi*, 25(231), 149-196.
- Önder, M. (2014). *Türk eğitim tarihi*. Anı Yayıncılık.
- Sallan, G. S. Alica A. ve Gümüšoğlu F. (2015). Cumhuriyetin aydınlanma sembolleri: kadınlar ve köy enstitüleri. *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 89-114.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu kalkınma planı 2014-2018*. [https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2021/12/Onuncu Kalkınma Planı-2014-2018.pdf](https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2021/12/Onuncu_Kalkinma_Planı-2014-2018.pdf) (Erişim Tarihi 12 Nisan 2022)
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2000). *Uzun vadeli strateji ve sekizinci beş yıllık kalkınma planı 2001-2005*. [https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Sekizinci Bes Yillik Kalkınma Planı-2001-2005.pdf](https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Sekizinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Planı-2001-2005.pdf) (Erişim Tarihi 12 Nisan 2022)
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1963). *Kalkınma planı (birinci beş yıl) 1963-1967*. [https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Birinci Bes Yillik Kalkınma Planı-1963-1967.pdf](https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Birinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Planı-1963-1967.pdf) (Erişim Tarihi 12 Nisan 2022)
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1968). *İkinci beş yıllık kalkınma planı 1968-1972*. [https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/İkinci Bes Yillik Kalkınma Planı-1968-1972.pdf](https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/İkinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Planı-1968-1972.pdf) (Erişim Tarihi 12 Nisan 2022)
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1972). *Üçüncü beş yıllık kalkınma planı 1973-1977*. [https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Üçüncü Bes Yillik Kalkınma Planı-1973-1977.pdf](https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Üçüncü_Bes_Yillik_Kalkinma_Planı-1973-1977.pdf) (Erişim Tarihi 12 Nisan 2022)
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı 1979-1983*. [https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Dördüncü Bes Yillik Kalkınma Planı-1979-1983.pdf](https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Dördüncü_Bes_Yillik_Kalkinma_Planı-1979-1983.pdf) (Erişim Tarihi 12 Nisan 2022)
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1984). *Beşinci beş yıllık kalkınma planı 1985-1989*. [https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Beşinci Bes Yillik Kalkınma Planı-1985-1989.pdf](https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Beşinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Planı-1985-1989.pdf) (Erişim Tarihi 12 Nisan 2022)
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1989). *Altıncı beş yıllık kalkınma planı 1990-1994*. [https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Altıncı Bes Yillik Kalkınma Planı-1990-1994.pdf](https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Altıncı_Bes_Yillik_Kalkinma_Planı-1990-1994.pdf) (Erişim Tarihi 12 Nisan 2022)
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1995). *Yedinci beş yıllık kalkınma planı 1996-2000*. [https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Yedinci Bes Yillik Kalkınma Planı-1996-2000.pdf](https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Yedinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Planı-1996-2000.pdf) (Erişim Tarihi 12 Nisan 2022)
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2006). *Dokuzuncu kalkınma planı 2007-2013*. [https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Dokuzuncu Kalkınma Planı-2007-2013.pdf](https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Dokuzuncu_Kalkinma_Planı-2007-2013.pdf) (Erişim Tarihi 12 Nisan 2022)
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). *On birinci kalkınma planı 2019- 2023*. [https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/On Birinci Kalkınma Planı-2019-2023.pdf](https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/On_Birinci_Kalkinma_Planı-2019-2023.pdf) (Erişim Tarihi 12 Nisan 2022)
- Tekeli, İ. ve İlkin, S. (1981). *Savaş sonrası ortamında 1947 Türkiye iktisadi kalkınma planı* (İkinci Baskı). ODTÜ İdari İlimler Fakültesi, Yayın No:24.

EXTENDED SUMMARY

The development plans that are implemented in our country and that each government deals with within their programs are prepared by the State Planning Organization and the Ministry of Development, and today by the Presidency of the Republic of Turkey Strategy and Budget Department for a period of five years. Since 1963, 11 development plans have been prepared in Turkey to cover all economic, social and cultural issues. The aim of the study is to reveal what kind of work has been done on the education of girls in the axis of development plans, to draw attention to existing issues and to make evaluations on how to solve them.

In this direction, first of all, the development process of development plans in Turkey and the education of women in the historical perspective were evaluated. Then, eleven development plans were examined separately and the items related to women's education were analyzed. In this study, the document analysis technique, one of the qualitative data research techniques, was used and the parts of the eleven development plans related to women's education were examined

In this study, it has been determined that, within the framework of a total of eleven five-year development plans planned between 1963-2023, concrete, consistent and continuous policies regarding women's education have unfortunately not been realized until today.

In the development plans we examined, it was seen that some targets were set regarding the education of women, but most of these targets were not implemented and a stable policy was not followed in this regard until today. However, as Atatürk stated, an uneducated woman cannot be a good wife or a good mother. In order to become a modern and developed society, the education level of women as well as men should be increased.

At the end of this study, it is suggested that the following points, which are believed to shed light on this problem, should be taken into account in the next five-year development plans. (1) Gender inequality should be eliminated, (2) Number of schools and classrooms should be increased. If necessary, support should be obtained from the private sector. (3) The programs of vocational high schools for girls should be reviewed and re-planned in accordance with the requirements of the age and to meet the needs of the production sector. The need for qualified teachers that these schools need should be met. (4) The school attendance rate of girls should be increased. The majority of girls today spend their time doing housework at home. Based on this fact, education should be given to families to send their girls to school and efforts should be made to persuade them. (5) Compulsory uninterrupted education should be continued, but its objectionable aspects should be reviewed. (6) Studies should be carried out to increase public awareness through media organs. (7) Financial support should be provided to low-income families to cover their education expenses. (8) Non-formal education programs should be developed, the number of training courses should be increased and they should be made more qualified. (9) The issue of women's education should be addressed without turning it into a political policy tool and experts should be used. Considering the suggestions for the improvement of the issues revealed in the light of the data obtained by the document analysis method in this study, it is thought that an important step will be taken in the education and training of women and as a result of these developments, the status of women in social life will be much stronger.